

Alfabeto latinoz idazten ez diren hizkuntzen transkripzioa eta transliterazioa

Inaki Irazabalbetia
Elhuyar Kultur Elkarte

Transkripzioa eta transliterazioa bereizi ondoren, argitalpen berezietan eta goi-mailako dibulgazioan transliterazio osoa erabiltzea eta dibulgazio-lanetan eta masa-komunikabideetan transliterazio erraztuaz baliatzea proposatzen da artikulu honetan. Erakunde ofizial batek hizkuntza batentzako transliterazio arauak eman eta munduan onarpena izan dutenean, sistema horixe proposatzen du euskararendako. Nahiz eta transkripzio ofizialik egon ez, nazioartean nahikoa bateratsu erabiltzen diren grafiak ere hobesten dira. Azkenik, zenbait hizkuntzaren transliterazioa euskarara moldatzeko taulak eskaintzen dira.

After distinguishing transcription from transliteration, this article proposes to use complete transliteration in specialized publications, leaving the easy transliteration for both vulgarization-works and mass-media. When an institution sets up transliteration-rules for a language, and when these rules are accepted world-wide, the same system is demanded for the basque language. In spite of lacking an official transcription, internationally mostly used graphies are the ones preferred. Finally, the article gives some boards to adjust some languages' transliteration into the basque language.

Edozein gairi buruz ari garelarik, lehenik eta behin zertaz ari garen definitzea komenigarria izaten da, are gehiago hari buruzko arazo kontzeptualak tartean direnean. Gure kasuan bi kontzeptu nahas-mahasten dira ohizko erabileran: transliterazioa eta transkripzioa.

Elhuyar Hiztegi Entziklopedikoa-k hauxe dio:

transkripzio. *iz.* 2. HIZKL. Hizkuntzaren soinuak zeinu eta ikur konbentzionalen bidez adieraztea. Bi transkripzio-mota daude: *transkripzio fonologikoa* (fonemak adierazten dituen) eta *transkripzio fonetikoa* (hizkerazko hots eta ahoskatze-ñabardurak adieraztea ahalbidetzen duena). 3. HIZKL. Hizkuntza baten elementuak, hotsak nahiz zeinuak (jatorrizko idazkera zeinahi delarik ere), letrazko edo zeinu fonetikoak beste sistema idatzi batez adieraztea.

transliterazio. *iz.* HIZKL. Alfabeto bateko karaktereak, letrak nahiz zeinuak, beste alfabeto bateko karaktereaz banan-banan adieraztea (transkripzioan ez bezala, zeinuen arteko korrespondentzia bilatzen da, ez soinuen artekoa).

Beraz, transkripzioa eta transliterazioa, hizkuntza baten idazkera, alfabetoak edo zeinuak, beste idazkera-sistema batean emateaz arduratzen dira. Aipatu definizioen arabera, bi kontzeptuon arteko muga argia da itxuraz. Transkripzioak hotsa, ahoskatzeko dena alegia, hartzen du kontutan batez ere, eta transliterazioak zeinuak, idatzitako testua. Hala eta guztiz ere, praktikan muga ez da horren zehatza. Transkripzioak jatorrizko zeinuak hartu behar izaten ditu kontuan bi sistemen arteko erlazioa ezartzeko unean eta transliterazioak helburu-sistemaren zeinuen ahoskera ez dauka ahazterik. Mugen lausotasunaz jabetzeko

Enciclopèdia Catalana delakoaren hitzaurrean bi kontzeptu hauek nola erabiltzen diren aztertzea baino ez dago. Hauxe dio:

Els noms de personalitats històriques i actuals importants de citació freqüent als textos de cultura mitjana entren per llur forma transcrita que remet a la forma transliterada (*Txèkhov* remet a *Çekhov*).

Eta aurrerago:

Els noms grecs moderns han estat transliterats quan no corresponen a noms grecs clàssics; aquets darrers són transcrits o catalanitzats.

Antza, entziklopedia horren egileek transkripzioa eta grafia katalana kontutan harturik egindako transliterazioa identifikatu dituzte. Identifikazio hori ez da zuzena gure aburuz. Izan ere, alfabeto baten transliterazioa ez da bakarra. Betiere, helburu-hizkuntza kontutan hartu da. Zergatik? Helburu-alfabetoko zeinuen ez dutelako soinu bera alfabeto horretan idazten diren hizkuntza guztietan. Zeinu guztien atzean soinua dagoenez, irakurleari deskodetzeko moduan eman ohi zaio. Esaterako alfabeto zirilikozko <ч> zeinua <tsch> ematen da alemanez, <tch> frantsesez, <ch> gaztelaniaz eta ingelesez eta <ci> italieraz. Alfabeto arabiarren transkripzioan ere horren adibideak badaude: *shin* izeneko karakterea transkribatzeko *Institut d'Estudis Catalans* delakoak <x> erabiltzea proposatzen du, nahiz eta nazioartean ingelesaren <sh> usua goa izan eta ISOk <š> proposatu. Beraz, zeinuak duen hotsa ere kontutan hartzen da neurri batean eta hizkuntza horren mintzatzaileari berak identifika dezakeen moduan moldatzen zaio transliterazioa. Beraz, alfabeto batek transliterazio-sistema bat baino gehia-

go izan ditzake. Alabaina, hainbat alfabetoren kasuan transliterazio-sistema batek beste guztiak gainditu baditu, eredu bakarra ibiliko da munduan, japonieraren kasuan adibidez.

Non dago bada, transliterazioa eta transkripzioaren arteko muga? Transliterazioan bi alfabetoen arteko zeinuen erlazioak biunibokoa izan behar du, hots, helburu-alfabetotik jatorri-alfabetora eta alderantziz pasatzeko aukera egongo da beti, informazioarik galdu gabe.

Guk aurreko pasarteetan eginiko ñabardurak kontutan harturik erabiliko dugu *transliterazio* hitza une honetatik aurrera. Esan nahi baita, transliterazioak helburu hizkuntza behar duela izan kontutan.

Transliterazioan, jatorrizko alfabetoko zeinu bati beste bat egokitu behar zaio helburu-alfabetoan. Letrak soilik erabiliz ezinezkoa gertatzen da kasu gehienetan eta ondorioz, beste bide batzuk erabili behar izaten dira. Kontsonante zein bokalei ezarritako zeinu diakritikoak edo ez-ohizko letra-multzoak usatzen dira horretarako. Horrexegatik transliterazio-sistemen emaitzak irensgaitzak eta ulergaitzak gertatzen zaizkio irakurle arruntari. Izan ere, honelakoak usu dira: Ć, Ī, ç, ħ, kh, zh, etab. Gainera, zeinu horiek arazo tekniko eta mekaniko latzak jartzen dituzte testuak ordenadorez edo idazmakinez izkiriatu nahi direnean.

Beraz, badirudi transliterazioaren alorrean mailaketa ezartzea komenigarria dela. Besteek egiten dutenari begiratzea egokia izaten da, gure egoeraren antzekoan daudenei bereziki. Ikuspegi honetatik *Institut d'Estudis Catalans* delakoak alfabeto arabiarra-

ren kasuan eginikoa oso interesgarria da.

Erakunde horrek hiru maila bereizten ditu:

a. Transliterazio osoa (*Transcripció fonemàtica i lineal, transliteració*). Hau argitalpen berezietan, goi-mailako dibulgazioan eta arabierarekin erlazioa duen jendeari zuzendutako argitalpenetan erabiltzekoa izango litzateke.

b. Transliterazio erraztua (*Transcripció simplificada*). Honen helburua dibulgazio-lanak (historikoak, politikoak, literarioak, etab.) eta masa-komunikabideak dira; arabieraren soinuak grafema katalanen bidez ematen saiatzen da.

c. Transkripzioa edo egokitzapen foniko-grafikoa (*Adaptació fònico-gràfica*). Hau hitz arruntak eta arabismoak emateko proposatzen da batez ere. Maila honetan honelako hitzak sartzen dira (kontuz, segidako hitz guztiak ez baitira arabismoak): *bushido, xii, shah, khalifa/jalifa/kalifa, dikka, estajanovista, estalinista, sobiet, geisha, jihad, kasbah, kibbutz*, etab.

Euskararen kasuan ere mailaketa hori egitea egokia izan daiteke eta horrelaxe egitea proposatzen dugu. Guk hemen egingo ditugun proposamenak lehen bi kasuei dagozkienak dira, *a* eta *b* kasuei alegia.

Gorago esan dugunez, kasu batzuetan alfabeto latinoan ez duten hizkuntzak alfabeto latinora bihurtzeko arauak (transliterazio-arauak) eman ditu hizkuntza hori mintzatzen deneko erakunde ofizialen batek. Arau horiek kasu askotan nazioartean onarpen-maila handia izan dute, Txinako txineraren kasuan adibidez. Beste batzuetan aitzitik ez da horrelakorik gertatu, errusiera kasu. Datu hau

kontutan hartzekoa da beraz.

Laburtuz hauxe da gure proposamena:

1. Erakunde ofizial batek transliterazio-arauak eman eta munduan onarpena izan dutenean, sistema horixe erabiliko da euskararen kasuan. Betiere zeinu diakritikoak baztertuko dira goiko mailaketaren *a* kasuan izan ezik. Kasu horretan hizkuntza hauek daude: txinera (Taiwangoa eta diasporakoa izan ezik), japoniera eta serbo-kroaziera. Lehenean pin-yin sistema erabiliko da, bigarrenean Herpburn sistema, serbokroazieraren kasuan Kroazian erabiltzen dena (salbuespen moduan <d>, <j> moduan emango dugu).

2. Nahiz eta transliterazio-sistema ofizialik egon ez, nazioartean nahikoa bateratsu erabiltzen diren grafiak hobetsiko dira. Normalean, potentzia kolonizatzaile batek ezarritakoa izango da. Kasu honetan *Encyclopædia Britannica* delakoak proposatutakoa hobetsiko da. Betiere zeinu diakritikoak baztertuko dira goiko mailaketaren *a* kasuan izan ezik. Hauek dira kasuak: birmaniera, etiopiera, Indostango hizkuntzak, urduera izan ezik,

khmerrera, laosera eta taiera.

3. Euskarara moldatutako transliterazioa hauek izango dute: alfabeto zirilikoa (bielorrusiera, bulgariera, errusiera eta ukrainera), arabiera, georgiera, grekoa, hebraiera, iranera, pashto-afganera eta urduera, koreera, mongoliera eta Taiwango txinera.

Transliterazio-taulak proposatzera pasa aurretik, bi ohar egin behar dira:

1. Transliterazioa ez zaie aplikatuko beste bide batetik etorritako tradiziozko izenei. Adibidez, *Txina*, *Tokio*, *Kanton*, *Pekin*, *Tailandia*, *Kalkuta*, *xii*, *sobiet*, *estalinista*, *kalifa*, etab.

2. Transliterazioa egiten denean oso gutxitan izango da jatorrizko alfabetoa begien aurrean eta kasurik arruntentan garraio-hizkuntza bat izango da tartean. Hori kontutan hartu beharko da eta tauletan inguruko hizkuntza nagusien formak ere ematen dira. Horren ondorioz *Chejov*, *Tchekhov* edo *Chekhov* irakur daiteke gaztelaniazko testuetan iturria jatorrizko hizkuntza, frantsesa edo ingelesa den heinean.

Bibliografia

- Agencia Efe, (1989): *Manual del Español Urgente*, Madril.
Brockhaus, (1990): *Der Brockhaus in eimen Band*, Mannheim.
Chicago, (1983): *Encyclopaedia Britannica*, Chicago.
Elhuyar-Elkar, (1990)a: *Munduko leku-izenak*, Donostia.
———, (1990)b: *Munduko pertsona-izenak*, Donostia.
Elhuyar Kultur Elkarte, (1993): *Elhuyar Hiztegi Entziklopedikoa*, Donostia.
Fundació Enciclopèdia Catalana, (1974): *Gran Enciclopedia Catalana*, Bartzelona.
Institut d'Estudis Catalans, (1990): *Proposició sobre els sistemes de transliteració i transcripció del mots arabs al catalá*, Bartzelona.
Planeta, (1987): *Gran enciclopedia Larousse*, Bartzelona.

ARABIERA

Arabierazko izenen transkripzio-taula osatzeko, *Encyclopædia Britannica* delakoan eta EFE berri-agentziaren *Manual del Español Urgente* izeneko liburuan ematen diren transkripzio-arauetan eta gutxi gora-beherako ahoskatze-tauletan oinarritu gara.

Euskarazko forma zehazteko unean, ingelesezkoa hartu da oinarritzat, baina beste hizkuntzetakoak ere kontutan hartu behar dira. Alabaina, frantsesaren eragina izan duten herri arabiarretan, ingelesa ez da oso iturri fidagarria, frantsesezko transkripzioek kutsatzen baitute. Esaterako, *u* eta *e* letrak adierazteko *ou* eta *ai* bokal-multzoak erabiltzen dira.

TRANSLITERAZIO OSOA

Arabiar alfabetoa	transliterazioa	gutxi gora-beherako ahoskera klasikoa
ا	‘	-
ب	b	<i>berri</i>
ت	t	<i>talo</i>
ث	<u>t</u>	ing. <i>thin</i>
ج	j, (ġ)	<i>joan</i>
ح	h	
خ	kh	gip. <i>joan</i>
د	d	<i>dago</i>
ذ	dh, (<u>d</u>)	ing. <i>then</i>
ر	r	<i>harro</i>
ز	z	<i>zozo</i>
س	s	<i>sarde</i>
ش	sh, (š, x)	<i>xaboi</i>
ص	š	-
ط	ḍ	-
ظ	t	-
ع	z	-
غ	‘	-
ف	gh, (<u>ġ</u>)	fr. <i>rien</i>
ق	f	<i>fede</i>
ك	q	<i>bekhatu</i>
ل	k	<i>kale</i>
ل	l	<i>lore</i>

ا	m	ama
ن	n	anaia
ه	h	ing. <i>hat</i>
و	w	ing. <i>watch</i>
ي	y	<i>jan</i> (kon.), <i>itzal</i> (bo.)
ا	a	are
و	u	uso
ي	i	<i>ihintz</i>
ا	ā	<i>a luzea</i>
ي	á	-
و	ū	<i>u luzea</i>
ي	ī	<i>i luzea</i>
و	aw	<i>hau</i>
ي	ay	<i>aita</i>

TRANSLITERAZIO ERRAZTUA

Arabiar alfabetoa	ing.	fr.	gazt.	Euskal grafia
ا				
ب	b	b	b	b
ت	t	t	t	t
ث	th, <u>th</u>	th	z	z
ج	j, dj, <u>dj</u>	dj, g	y	j
ح	h, <u>h</u>	h	h	h
خ	kh, <u>kh</u>	kh	j	kh
د	d	d	d	d
ذ	dh, <u>dh</u>	d	d	d
ر	r	r	r	r, rr (bokal artean)
ز	z	th	z	z
س	s	s	s	s
ش	sh, <u>sh</u> , ch	sch, ch	sh, ch	sh (x, ?)
ص	ṣ, ṣ	s	s	s
ع	ḍ, ḍ	dh	d	d
ط	t, ṭ	t	t	t

ظ	z, ẓ	th	z	z
ع	‘		‘	‘
غ	gh, ḡh	gh	g, gu	g
ف	f	f	f	f
ق	q, k	k	q	k
ك	k	k	k	k
ل	l	l	l	l
م	m	m	m	m
ن	n	n	n	n
ه	h	h	h	h (aspiratua)
و	w	w, ou	u	u
ي	y	y	y, i	j (hitz-has.), i
	-yi-	-yi-	-yi-	-ji- (bo. atz.)
	-iy-	-iy-	-iy-	-ij- (bo. aur.)
ا	a, e			a
و	u, oo	ou	u	u
ي	i	i	i	i
آ	ā	ā	ā	a
أ	a, á			a
و	ū	ū	ū	u
ي	ī	ī	ī	i
و	aw	aw	aw	au
ي	āy, ai, ei			ai
	-ah, -at, -at, -a			-ah
	ūw, uww	uw	uww	u

BULGARIERA

Bulgariera alfabeto zirilikoz idazten da. Bulgarietazko izenen transkripzio-taula osatzeko, *Encyclopædia Britannica* delakoan EFE berri-agentziaren *Manual del Español Urgente* izeneko

liburuan ematen diren transkripzio-arauetan eta gutxi gora-beherako ahoskatze-tauletan oinarritu gara. Euskarazko forma zehazteko unean, ingelesezkoa hartu da oinarritzat, baina beste hizkuntzetakoak ere kontutan hartu dira.

TRANSLITERAZIO ERRAZTUA

Maius.	Minus.	ing.	fr.	gazt.	Euskal grafia
А	а	a	a	a	a
Ь	ь	b	b	b	b
В	в	v	v	v	v
Г	г	g, gh-	g, gh-	g, gu-	g
Д	д	d	d	d	d
Е	е	e	e	e	e
Ж	ж	zh	j, g, zh	y (bo. aur.), j (kon. aur.)	j (zh, ?)
З	з	z	-s-, z	s	z
И	и	i, ee, y	i, y	i	i
Й	й	i, ee, y	i, y	i, -y	i
К	к	k	k	k	k
Л	л	l	l	l	l
М	м	m	m	m	m
Н	н	n	n	n	n
О	о	o	o	o	o
П	п	p	p	p	p
Р	р	r	r	r	r
С	с	s	s-, -ss-	s	s
Т	т	t	t	t	t
У	у	u, oo	ou	u	u
Ф	ф	f	f	f	f
Х	х	kh, h	kh, h	j, h	kh
Ц	ц	ts	ts	ts	ts
Ч	ч	ch	tch	ch	tx
Ш	ш	sh	ch	sh	sh (x, ?)
Щ	щ	sht	cht	sht	sht
Ъ	ъ	ǔ	e	a	a
	ь	y'o, 'o	i, y	i, -y	io, o (kon. atz.), jo (hitz-has.)
Ю	ю	yu	iuo, you	iu, yu	iu, u (kon. atz.), ju (hitz-has.)
Я	я	ya, ia	ia	ia	ia, a (kon. atz.), ja (hitz-has.)

ERRUSIERA

Errusiera alfabeto zirilikoz idazten da. Errusierazko izenen transkripzio-taula osatzeko, *Encyclopædia Britannica* delakoan *Gran Enciclopedia Larousse*-n ematen diren transkripzio-arauetan eta gutxi gora-beherako ahoskatze-tauletan oinarritu gara. Eus-

karazko forma zehazteko unean, ingelesezkoa hartu da oinarritzat, baina beste hizkuntzetakoak ere kontutan hartu dira. Bestetik, alfabeto latinez idazten ez diren SESBko hizkuntzak alfabeto zirilikoz idazten dira normalean eta gainera errusiarrek eginiko transkripzioaren bidetik datozkigunez, errusierari aplikatutako transkripzio-arauak aplikatu dira kasu guztietan.

TRANSLITERAZIO ERRAZTUA

Maius.	Minus.	ing.	Err. Aka.	fr.	gazt.	Euskal grafia
А	а	a		a	a	a
ь	б	b		b	b	b
В	в	v		v	v	v
Г	г	g		g, gh	g, gu	g
Д	д	d		d	d	d
Е	е	e	e, jej	e	e	e, je j
Ё	ё	o	'o, o, jo			o
Ж	ж	zh	ž	dj	j	j (zh, ?)
З	з	z		s, z	s	z
И	и	i, ee		i, y	i	i
Й	й	y	j	i, y	i, y	i, j (hitz-has.)
К	к	k		k	k	k
Л	л	l		l	l	l
М	м	m		m	m	m
Н	н	n		n	n	n
О	о	o		o	o	o
П	п	p		p	p	p
Р	р	r		r	r	r
С	с	s		s, ss	s	s
Т	т	t		t	t	t
У	у	u, oo		ou	u	u
Ф	ф	f		f	f	f
Х	х	kh, h	ch	kh	j	kh
Ц	ц	ts	c	ts	ts	ts
Ч	ч	ch	č	tch	ch	tx
Ш	ш	sh	š	ch	sh	sh (x, ?)
Щ	щ	shch	šč	chtch	sch	stx
Ъ	ъ	-	-	-	-	-
Ы	ы	y	-	-	-	i
Ь	ь	-	'	-	-	-

1. je hitz-hasieran eta bokal eta Ъ eta Ь atzean; e kontsonante atzean.

Э	э	e		e	a	e
Ю	ю	yu	'u, ju	iou, you	iu, yu	iu, ju (hitz-has.)
Я	я	ya	'a, ja	ia	ia	ia, ja (hitz- has.)

TRANSLITERAZIO OSOA

Maius.	Minus.	Err. Aka.	ISO	gutxi gora-beherako ahoskera
A	a	a	a	lan
Ь	б	b	b	<i>baso</i>
В	в	v	v	fr. vie
Г	г	g	g	<i>gogo</i>
Д	д	d	d	<i>hadi</i>
Е	e	e, je	e	<i>eder edo jende</i>
Ё	ё	'o, o, jo ²	ë	<i>jole edo otso</i>
Ж	ж	ž	ž	fr. etage
З	з	z	z	zozo
И	и	i	i	<i>ihintz</i>
Й	й	j	j	ing. boy
К	к	k	k	<i>kale</i>
Л	л	l	l	<i>lore</i>
М	м	m	m	<i>ama</i>
Н	н	n	n	<i>neba</i>
О	o	o	o	uso
П	п	p	p	<i>pago</i>
Р	р	r	r	<i>harro</i>
С	с	s	s	<i>sarde</i>
Т	т	t	t	<i>talo</i>
У	у	u	u	<i>ur</i>
Ф	ф	f	f	<i>fede</i>
Х	х	ch	ch	<i>gip. joan</i>
Ц	ц	c	c	<i>katu</i>
Ч	ч	č	č	<i>txerri</i>
Ш	ш	š	š	<i>xaboi</i>
Щ	щ	šč	šč	-
Ъ	ъ	-	-	-
Ы	ы	y	y	ing. rhythm
Ь	ь	'	'	-
Э	э	e	e	<i>eder</i>
Ю	ю	'u, ju(hitz-has.)	ju	<i>judu</i>
Я	я	'a, ja(hitz- has.)	ja	<i>jaun</i>

2. 'o kontsonante atzean ж, ч, ш eta щ izan ezik; o aipatu kontsonanteen atzean; jo hitz-hasieran eta bokal atzean.

GREKOA

Greko modernozko izenen transkripzio-taula osatzeko *Encyclopædia Britannica* delakoan, EFE berri-agentziaren *Manual del Español Urgente* izeneko liburuan ematen diren transkripzio-arauetan eta gutxi

gora-beherako ahoskatze-tauletan oinarritu gara. Euskarazko forma zehazteko unean, ingelesezkoa hartu da oinarritzat, baina beste hizkuntzeta-koak ere kontutan hartu dira.

Antzinateko Greziako antroponi-
moak eta toponimoak transkripzio-
-arau hauetatik kanpo aztertu beharko
dira.

TRANSLITERAZIO ERRAZTUA

Maius.	Minus.	Elkarketa	ing.	Euskal grafia
A	α		a	a
		αι	ai	e
		αυ	av, af	av
B	β		v	v (b, ?)
Γ	γ		g	g
		γγ, γξ, γχ	ng, nx, nkh	ng, nx, nkh
		γκ	g (hitz-has.), ng (bo. atz.)	g, ng
Δ	δ		dh	d
E	ε		e	e
		ει	i	i
		ει	ei	ei
		ευ	ev	ev
Z	ζ		z	z
H	η		i	i
		ηυ	iv	iv
Θ	θ		th	z
I	ι		i	i
K	κ		k	k
Λ	λ		l	l
M	μ		m	m
		μπ	b (hitz-has.), mb (bo. atz.)	b, nb
N	ν		n	n
		ντ	d (hitz-has.), nd (bo. atz.)	d, nd
		ντζ	ntz	ntz
Ξ	ξ'	x	x (ks ?)	
O	ο		o	o
		οι	oi	i
		ου	ou	u
Π	π		p	p
P	ρ		r	r
Σ	σ, ς		s	s
T	τ		t	t
Υ	υ		y	i
		υι	i	i

Φ	φ	f, ph	f
X	χ	kh	kh (j ?)
Ψ	ψ	ps	ps
Ω	ω	o, ô	o

Jatorri frantseseko edo espainoleko testuetan, grekoaren transkripzioan

gertatzen diren aldaketa hauek kontuan izan behar dira:

ing.	fr.	gazt.	eusk.
z	z	s	z
th	th	c, z, t	t
k	k	c, k, qu	k
r, rh	r	r, rr	r, rr
i	u	u, y	i
f, ph	ph	ph, f	f
kh	kh	j	kh
ô	o	o	o

TRANSLITERAZIO KULTOA³

Maius.	Minus.	Euskal grafia
A	α	a
B	β	b
Γ	γ	g
Δ	δ	d
E	ε	e
Z	ζ	z
H	η	e
Θ	θ	th
I	ι	i
K	κ	k
Λ	λ	l
M	μ	m
N	ν	n
Ξ	ξ	x
O	ο	o
Π	π	p
P	ρ	r
Σ	σ, ς	s
T	τ	t
Υ	υ	y
Φ	φ	ph
X	χ	kh
Ψ	ψ	ps
Ω	ω	o

3. Alfonso Irigoienek proposatu moduan.

HEBRAIERA

Hebraierazko izenen transkripzio-taula osatzeko *Encyclopædia Britannica* delakoan EFE berri-agentziaren *Manual del Español Urgente* izeneko liburuan ematen diren transkripzio-arauetan eta gutxi gora-beherako

ahoskatze-tauletan oinarritu gara. Euskarazko forma zehazteko unean, ingelesezkoa hartu da oinarritzat, baina beste hizkuntzetakoak ere kontutan hartu dira.

Bibliako juduen izenak transkripzio-arau hauetatik kanpo aztertu behar dira.

TRANSLITERAZIO ERRAZTUA

Hebraitar alfabetoa	ing.	fr.	gazt.	Euskal grafia
כ	v, bh; b	v; b	v; b	v ; b
ג	g	g	g	g
ד	d	d	d	d
ה	h	h	h	h
ו	v; w	v; w, ou	v; u	v; u
ז	z	z	z, s	z
ח	ḥ, ḥ̄, ḥ, ch	h	h	kh
ט	t, t	t	t	t
י	y, j, i	y, dj	y, ch	j, i (bokal denean)
ק	k	k	k	k
ך	kh	kh	j	kh
ל	l	l	l	l
מ	m	m	m	m
נ	n	n	n	n
ס	s, š	s	s	s
פ	p	p	p	p
ף	f, ph	f	f	f
צ	tz, z, , z, z, š, ts	s	s	ts (tz, ?)
ק	q, k, k̄	k, c	k, c, qu	k
ר	r	r	r, rr	r, rr
ש	sh, š	sh	sch, sh, ch	sh (x, ?)
ת	t, th	t	t	t
א	a, ă, ā			a
ע	e, é, ê, ě			e
י	i, î			i
ו	o, ô, ô			o
ו	u, û			u

Taulan kortxete artean dauden ikurrak hitz-bukaerako letren aldaerak dira.

TRANSLITERAZIO KULTOA

Hebraitar alfabetoa	Euskal grafia ⁴	gutxi gora-beherako ahoskera sefardia ⁵
א	,	
ב	v ; b	fr. vite; berri
ג	g	gurdi
ד	d	dago
ה	h	ing. hat
ו	w	uso
ז	z	zozo
ח	h	gip. joan
ט	t	talo
י	y	joan
כ	k	kale
ך	kh	gip. joan
ל	l	lore
מ	m	ama
נ	n	neba
ס	s	sarde
ע	,	
פ	p	pago
ף	f	fedo
צ	tz	atzo
ק	q	kale
ר	r	fr. rien
ש, שׂ	š, ṣ̌	xaboi
ת	t	talo

Taulan kortxete artean dauden ikurrak hitz bukaerako letren aldaerak dira.

IRANERA, PASHTO-AFGANERA ETA URDUERA

Hiru hizkuntza hauek pertso-arabierazko alfabetoz idazten dira. Pertso-arabierazko alfabetoz idatzitako izenen transkripzioarako *Encyclopædia Britannica* delakoak ematen dituen transkripzio-arauetan eta gutxi gora-beherako ahoskatze-tauletan oinarritu

gara. Euskarazko forma zehazteko unean, ingelesezkoa hartu da oinarritzat, baina beste hizkuntzetakoak ere kontutan hartu dira.

Antzinako Pertiako antroponimoak transkripzio-arau hauetatik kanpo aztertu behar dira.

4. Xabier Kintana jaunak *Benjamin Tuterakoa. Bidaien Liburua* lanean proposatutakoa.

5. *Encyclopædia Britannica*-ren arabera.

TRANSLITERAZIO ERRAZTUA

bak.	has.	erd.	buk.	transkripzioa EB	alternatibak	Euskal grafia
—	—	—	—	b		b
—	—	—	—	p		p
—	—	—	—	t		t
—	—	—	—	s	<u>s</u> , <u>th</u>	s
—	—	—	—	j	<u>dj</u>	j
—	—	—	—	ch	č	tx
—	—	—	—	h	h	h
—	—	—	—	kh	<u>kh</u>	kh
—	—	—	—	d		d
—	—	—	—	z	<u>z</u> , <u>dh</u>	z
—	—	—	—	r		r, rr
—	—	—	—	z		z
—	—	—	—	zh	<u>zh</u>	j (zh, ?)
—	—	—	—	s		s
—	—	—	—	sh	<u>sh</u>	sh (x, ?)
—	—	—	—	ş	ş	s
—	—	—	—	z		z
—	—	—	—	t	‡	t
—	—	—	—	z	z	z
—	—	—	—	-	-	-
—	—	—	—	gh	<u>gh</u> , q,	g
—	—	—	—	f	fe	f
—	—	—	—	q	q	k
—	—	—	—	k		k
—	—	—	—	g		g
—	—	—	—	l		l
—	—	—	—	m		m
—	—	—	—	n		n
—	—	—	—	v	w	v, u (bokal denean)
—	—	—	—	h		h
—	—	—	—	y		j, i (bokal denean)
—	—	—	—	a, ā	ā	a
—	—	—	—	u		u
—	—	—	—	i		i
—	—	—	—	e		e
—	—	—	—	o		o
—	—	—	—	ey	ay, ai	ei
—	—	—	—	ow	aw, au	ou

TRANSLITERAZIO KULTOA

bak.	has.	erd.	buk.	transliterazioa	gutxi gora-beherako ahoskera
—	—	—	—	b	berri
—	—	—	—	p	paper
—	—	—	—	t	talo
—	—	—	—	s	sarde
—	—	—	—	j	joan
—	—	—	—	č	txerri
—	—	—	—	h	ing. <i>hat</i>
—	—	—	—	kh	gip. joan
—	—	—	—	d	dago
—	—	—	—	z	zozo
—	—	—	—	r	harro
—	—	—	—	z	zozo
—	—	—	—	zh	fr. <i>etage</i>
—	—	—	—	s	sarde
—	—	—	—	sh	xaboi
—	—	—	—	ş	sarde
—	—	—	—	z	zozo
—	—	—	—	t	talo
—	—	—	—	z	zozo
—	—	—	—	-	-
—	—	—	—	gh	() ⁶
—	—	—	—	f	fede
—	—	—	—	q	() ⁶
—	—	—	—	k	kale
—	—	—	—	g	gogo
—	—	—	—	l	lore
—	—	—	—	m	ama
—	—	—	—	n	anaia
—	—	—	—	v	() ⁷
—	—	—	—	h	() ⁸
—	—	—	—	y	() ⁹

6. g guturala da, askotan frantsesezko *rien* moduan ahoskatzen da.

7. Kontsonante denean, frantsesezko *vite*; bokal denean, *uso*.

8. Ingelesezko *hat*; bukaeran mutua.

9. Kontsonante denean, *joan*; bokal denean, *ihintz*.

KOREERA

Koreera *hangul* alfabetoz idazten da. *Hangul* alfabetoz idatzitako izenen transkripzioarako *Encyclopædia Britannica* delakoak ematen dituen transkripzio-arauetan eta gutxi gora-beherako ahoskatze-tauletan oinarritu gara. Euskarazko forma zehazteko unean, ingelesezkoa hartu da oinarritzat, baina beste hizkuntzetakoak ere kontutan hartu dira.

Apostrofoak eta bokalen zeinu diakritikoak kendu egingo dira. Gainera, ondoko transkripzioak egingo dira:

Erdarak	Euskara
tch (fr.), ch, tsch (al.)	tx
y	j, i (kon. atz.)
w	u
dj (fr.), dsch (al.), j	j

TXINERA

Txinako izenak alfabeto latinoz emateko orduan, transkripzio-sistema desberdinak erabili dira. Ingelesak Wade-Giles izenekoa erabili dute, frantsesek E.F.E.O. (Ekialde Urruneko Ikerketen Akademia) erakundeak emandakoa eta alemaniarrek Lessing sistema. Gainera, 1958an txinatarrek transkripzio-sistema berri bat eman zuten argitara, txineraren erromanizazioaren arazoa betirako konpondu nahian eta 1979an, NBEren babesean, geografi izen estandarizatuei buruzko hirugarren bileran sistema horixe onartu zen nazioarteko arau bezala Txinako izenen transkripzio erromanizatua egiteko. Sistema horri *pinyin* deritzo.

Pinyin sistemak gero eta erabilpen hedatuagoa du, eta euskaraz ere, Txina Kontinentaleko izenak *pinyin* sisteman erabiltzea proposatzen dugu.

Baina aurreko sistemek oraindik

indarrean diraute, edozein entziklopediaren azterketak erakusten duen bezala. Esaterako, *Encyclopædia Britannica* ezagunak Wade-Giles sistema hobesten du, baina pinyinezko forma ere ematen du ondoan; *Le Robert; Noms Propres* hiztegian Txinako toponimo zein antroponimoek Wade-Gilesezko grafiatik dute sarrera, eta segidan E.F.E.O.koa eta pinyinezkoa ematen dira. Pinyin sistema berria izaki, oraindik pertsonaia batzuk WadeGiles edo E.F.E.O.zko grafiaz dira ezagunagoak (Wade-Gilesezko *Mao Tse-Tung* edo *Chou En-Lai* adibidez, pinyinez *Mao Zedong* eta *Zhou Enlai* idazten direnak), baina pinyinezko grafien identifikazio-arazoa ez da betirakoa, zabalduz doazen heinean zaharren beharra galdu egiten da eta. Bitarte horretan, jende artean grafia ezagunak ere erabiltzen segituko dira, eta euskaraz ere transkripzio zaharren egokitzapen batzuek bere bidea egin dute (*Txou En-Lai...*). Euskarazko grafia hori Wade-Gilesezko grafiatik abiatuta egokitzea hautabide bidezkoa dela uste izan dugu, eta honako aldaketa hauek egin dira:

<ch> : <tx>
<hs> : <s>
<y> : <j> (hitz-hasieran); <i> (bokal artean)
<'> zeinua ezabatu egingo da (<p'> : <p>; <t'> : <t> ; <ch'> : <tx>...)

Txina Nazionalistan (Taiwanen) Wade-Giles sistema erabiltzen da gaur egun. Dena den, frantsesez, gaztelaniaz eta alemanieraz Wade-Giles ez den beste sistema batean ematen dira, Txinako Herri-Errepublikako antroponimoetarako hizkuntza bakoitzak erabiltzeko sistema klasiko berean alegia (ez pinyinez). Bidezkoa dirudi beraz, euskararako egokitzapena lehen esandako bidetik egiteak.

SERBIA

Serbokroaziera alfabeto zirilikoz idazten da Serbian eta alfabeto latinoz Kroazian. Gaur egun, bertako izenak kroazierazko grafiaz hartzen dira, eta ondorioz ez da alfabeto zirilikozko

izenen transkripzioarako taularik behar, hizkuntza guztietan zeinu diakritikoen grafia gora-beherak ez baitira aldatzen.

Hona hemen alfabeto serbiar eta kroaziarrak:

Serbia		Kroazia		Euskal grafia erraztua
А	а	А	а	a
Б	б	В	в	b
Ц	ц	С	с	c
Ч	ч	Ї	џ	c
			ć	c
Д	д	Д	d	d
		Дž	dž	dz
			đ	j
Е	е	Е	e	e
Ф	ф	Ф	f	f
Г	г	Г	g	g
Х	х	Н	h	h
И	и	И	i	i
Ј	ј	Ј	j	j
К	к	К	k	k
		Л	l	l
		Лј	lj	lj
М	м	М	m	m
Н	н	Н	n	n
		Нј	nj	nj
О	о	О	o	o
П	п	Р	p	p
Р	р	Р	r	r
С	с	С	s	s
Ш	ш	Š	š	s
Т	т	Т	t	t
У	у	У	u	u
В	в	В	v	v
З	з	З	z	z
Ж	ж	Ž	ž	z
П	п	Р	p	p
Р	р	Р	r	r

Antroponimo historiko batzuetan berriz, grafiak aldatu egiten dira hizkuntza batetik bestera, eta bestelako

eredurik gabe, euskarari egokien zaion grafia hartzea proposatzen da.